

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Федорова Олега Володимировича на тему «Інформаційні методики дослідження злочинності», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», підготовлений та затверджений на підставі публічної презентації наукових результатів дисертації та її обговорення кафедрою кримінально-правової політики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 7 від 11 березня 2024 р.)

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сучасному етапі історичного розвитку планетарної цивілізації відбувається формування постіндустріального суспільства. Створюється глобальне інформаційне середовище, в якому вирішального значення набувають інформаційні ресурси та знання. Цифрові технології дедалі більше охоплюють сфери суспільної комунікації та виробництва, стають невід'ємним атрибутом приватної сфери. Ефективність економічної конкуренції значною мірою визначається доступом до інформаційних застосунків, а інформація стає визначальним фактором безпеки та ефективності суспільної діяльності.

За наявності очевидного цивілізаційного прогресу, обумовленого цифровими технологіями, суттєвою проблемою людської спільноти залишається злочинність. При цьому шкода від злочинів, у яких використовуються повітні досягнення науково-технічного прогресу, стає дедалі масштабнішою. За даними європейських дослідників, річні втрати світової економіки від кіберзлочинності в 2020 р. оцінюються в 5,5 трильйона євро, що вдвічі більше, ніж у 2015 р. Так, лише за результатами кібератаки програмивимагача WannaCry, яка відбулася у 2017 р., світова економіка втратила понад 6,5 мільярда євро.

Для українського суспільства проблема злочинності набуває особливого значення у зв'язку зі збройною агресією російської федерації, яка супроводжується жахливими злочинами проти миру, безпеки людства, цивільної інфраструктури та екології.

Критичне масштабування процесів криміналізації потребує адекватної реакції суспільства. Системна реалізація попереджувальних заходів має ґрунтуватися на змістовних відомостях про об'єкти запобіжного впливу. Вказане робить вкрай актуальним розробку інформаційних методик дослідження злочинності відповідно до досягнень науково-технічного прогресу. Застосування таких технологій на практиці підвищить обізнаність суспільства про криміногенні процеси, зробить запобіжні заходи цілеспрямованими, дозволить оцінювати їх результати.

Методологічні засади кримінологічної науки досліджено в роботах П. П. Андрушка, О. М. Бандурки, І. Г. Богатирьової, В.С. Батиргарєєвої, А. М. Бойка, В. В. Василевича, В. В. Голіни, Б. М. Головкина, Н. О. Гуторової, І. М. Даньшина, О. М. Джужи, О. О. Дудорова, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, О. Г. Кальмана, М. І. Камлика, М.В. Карчевського, О.Є. Користіна, О. М. Костенка, О.Г. Кулика, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, І.Б. Медицького, М. І. Мельника, О.Є. Радутного, А. В. Савченка, І. К. Туркевич, Н.Є Філіпенко, А. Є. Фоменко, В.М. Шевчука, В.І. Шакуна, О.Ю. Шостко та ін. Окремі аспекти цифровізації кримінологічних досліджень розкрито у працях М.В. В'юника, Т.Є. Дунаєвої, О. Г. Колба, С.Ю. Лукашевича, В.В. Пивоварова, О.М. Подільчак, М. І. Хавронюка. Висвітлення методики досліджень є обов'язковою умовою дисертаційних робіт та фахових наукових публікацій.

Утім питання щодо теорії та практики інформаційних методик дослідження злочинності ще не стало предметом окремого наукового дослідження. Але ж окреслені вище обставини підтверджують актуальність обраної теми, її теоретичну і практичну значущість - таким чином мають бути забезпечені потреби практики в частині новітніх дослідницьких інструментів.

Наукове завдання, розв'язання якого забезпечено результатами дисертації. Метою дослідження є отримання результатів у вигляді наукових висновків щодо вдосконалення практики застосування інформаційних методик дослідження злочинності при реалізації антикриміногенних заходів та у кримінологічних пошуках.

Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення таких завдань:

- дослідити основні теорії злочинності, сформовані у період від античних часів до сьогодення;
- визначити методологічні засади розробки та застосування інформаційних методик дослідження злочинності;
- за результатами системного аналізу визначити функціонал інформаційних методик дослідження злочинності у системі кримінології;
- визначити формати використання інформації у координаційній та аналітичній діяльності правоохоронних органів України;
- охарактеризувати практику застосування інформаційних методик дослідження злочинності у «аналітичних інструментах»;
- визначити перспективи розвитку інформаційних методик дослідження злочинності з урахуванням вдосконалення та потенційної небезпеки технологій «штучного інтелекту».

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертаційна робота є новітнім вітчизняним кримінологічним напрацюванням щодо теорії та практики застосування інформаційних методик дослідження злочинності. За її результатами сформульовано положення наукової новизни, що зводяться до такого.

Уперше:

- визначено функціонал, класифікаційні та інші практично-значущі характеристики інформаційних методик дослідження злочинності у системі кримінологічної науки - як об'єктоспрямованих варіантів алгоритмічного поєднання інформаційних методів виявлення, опису, аналізу та прогнозу криміногенних явищ;

– запропоновано алгоритм системного аналізу кримінології задля визначення її системних проблем та інформаційно-технологічного моделювання;

– за результатами системного аналізу визначено мету кримінології (нові знання про предмет цієї науки), функції (методи та методики кримінологічних досліджень), призначення (встановлення кримінологічних знань (інформації), опис явищ її предмета, пояснення отриманої інформації та інформаційний прогноз щодо стану досліджуваних об'єктів), кордони (межі знань щодо предмета цієї науки), координаційні та субкоординаційні зв'язки у діяльності кримінологічних науково-дослідних установ; адаптивну та адаптуючу активність системи кримінологічної науки;

визначено класифікаційні характеристики кримінології як системного об'єкту і встановлено, що це штучна, соціальна, відкрита, нелінійна, складна, багатфункціональна, імовірнісна, стільникова, дискретна, поведінкова цілеспрямована «добре організована» макросистема, що перебуває на стадії кризи;

– за допомогою інформаційної методики моделювання у нотатції IDEF0 та програмного забезпечення Online Diagram Software draw.io, створено змістовну пізнавальну модель науки кримінології;

– надано пропозиції щодо вирішення системних проблем науки кримінології з використанням інформаційних методик дослідження злочинності;

– надано пропозиції щодо вирішення системних проблем використання інформаційних методик дослідження злочинності у аналітичній діяльності правоохоронців під час оперативного, тактичного та стратегічного аналізу криміногенної ситуації.

Удосконалено:

– застосування системного підходу в кримінології у частині визначення елементного складу, системних проблем; вимог до мети цієї науки;

– аспекти методології кримінологічної науки, її функцій та джерел; запропоновано авторське визначення методології як концептуальних засад

засобів (методів) пізнання та перетворення дійсності, розроблених в науковий спосіб; обґрунтовано перспективність методології системного підходу у дослідженнях злочинності з використанням інформаційних методик;

- засади вибору інформаційних методик дослідження злочинності з урахуванням сутності охоронюваних соціальних цінностей та пов'язаних із ними кримінальних правопорушень;

- теоретичні засади методів кримінологічних досліджень, щодо них визначено зовнішній об'єкт, завдання, сховища даних, інформаційні потоки;

- теоретичні засади показників кримінологічної характеристики злочинності; показник «географія злочинності» запропоновано розуміти як показник, який у числовому форматі висвітлює розподіл злочинності щодо окремих частин обраної території; показник «топографія злочинності» запропоновано розуміти як показник, що у числовому форматі висвітлює розподіл злочинності у зв'язку з топографічними об'єктами; показник «екологія злочинності» запропоновано розуміти як показник, що у числовому форматі висвітлює розподіл злочинності у зв'язку з екологічними об'єктами.

Набули подальшого розвитку:

- знання про історію розвитку теорій злочинності – від догматичних релігійних поглядів античних часів і до сучасних соціальних концепцій злочинної поведінки; щодо цього зроблено висновок про взаємозв'язок між науковим обґрунтуванням злочинності та нормативним визначенням кримінально караних дій у різні історичні періоди; встановлено, що універсальна теорія злочинності на цей час відсутня;

- обґрунтування системного характеру практичної кримінології як поєднання теоретичних напрацювань та практичного їх використання у правоохоронній діяльності;

- прогноз щодо перспективного розвитку кримінології у частині використання інформаційних методик дослідження злочинності;

- обґрунтування системності методів та методик дослідження злочинності, детермінації та заходів запобігання, особи злочинця та механізму індивідуальної злочинної поведінки;

– інформаційна методика моделювання системних об'єктів кримінологічних досліджень та правоохоронної практики у нотації IDEF0 з використанням програмного забезпечення Online Diagram Software draw.io;

– наукове обґрунтування засад вдосконалення профільного законодавства з метою мінімізації небезпеки використання технологій «штучного інтелекту» в правоохоронній діяльності під час застосування інформаційних методик дослідження злочинності; принципами такого вдосконалення пропонується вважати відповідальність, неупередженість, відстеження, надійність, підпорядкування.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження.

Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, достатньою мірою науково обґрунтовані і достовірні. Це обумовлено застосуванням сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, обраних відповідно до мети та завдань дослідження, із урахуванням об'єкта й предмета дослідження. При підготовці дисертації використовувалися такі методи:

діалектичний (філософський) метод – для формулювання понять і визначень, тлумачення наукових термінів і приписів законодавства, інтерпретації статистичних даних (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 3.3, 3.4, 3.5);

системно-структурний метод під час узагальнення історичного досвіду розуміння злочинності та вітчизняної доктрини кримінального права (підрозділи 1.2, 1.2.);

методика системного аналізу – для дослідження системи науки кримінології з метою визначення функціоналу інформаційних методик дослідження злочинності (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3 та ін.);

метод інтерв'ю – для встановлення практики використання інформаційних методик дослідження злочинності у правоохоронній діяльності (підрозділи 3.1., 3.2. та ін.);

метод моделювання – для моделювання системи науки кримінології у нотації IDEF0 (підрозділ 2.3.);

метод вивчення документів – для встановлення даних зі статутних та програмних документів (підрозділ 2.1, 3.1);

порівняльно-правовий метод – для узагальнення історії нормотворчості щодо регулювання наукової діяльності в Україні (підрозділ 2.1);

метод експерименту – для дослідження застосунку з технологією «штучного інтелекту» ChatGPT-4 (підрозділ 3.3.).

Нормативно-правову базу дисертації становлять: Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, інше вітчизняне законодавство станом на 31 січня 2024 р.

Емпіричну базу дослідження становлять: статистичні звіти про діяльність Національної академії правових наук України за період з 1998 р.; результати інтерв'ю 2 експертів – фахівців у сфері застосування інформаційних методик дослідження злочинності; статутні та програмні документи Національної академії правових наук України; модель науки криминології у нотації IDEF0; ресурс ChatGPT; «аналітичні інструменти» дослідження злочинності RICAS; DeepStateUA, Neuro-Identigraf, Clearview AI, SafetySmart, Maltego, IBM i2 Analyst's Notebook, CommandCentral, Palantir Gotham, SmartCOP, ePOOLICE .

Теоретичною основою дисертації є наукові концепції, присвячені досліджуваній проблематиці, сучасні теоретичні напрацювання фахівців у галузях загальної теорії права, конституційного, адміністративного, кримінального, цивільного права та статистики.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальших наукових досліджень з використанням інформаційних методик дослідження злочинності; підвищення ефективності криминологічної науки;

- у нормотворчості – для вдосконалення нормативного регулювання наукової діяльності з використанням інформаційних методик дослідження

злочинності та правоохоронної практики; забезпечення прав громадян в умовах цифрового суспільства;

- у правозастосовній сфері – для вдосконалення діяльності правоохоронних органів;

- у навчальному процесі – для підготовки навчально-методичних комплексів, підручників, навчальних посібників з кримінології.

Апробація матеріалів дисертації. Робота виконана на кафедрі кримінально-правової політики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, на засіданні кафедри проведено публічну презентацію наукових результатів дисертації та її обговорення. Основні положення, висновки та пропозиції дисертаційного дослідження доповідались на міжнародних наукових, науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, IT та Інтернет права» (м. Львів, 12 листопада 2020 р.); «Злочинці і жертви злочинів» (м. Харків, 16 листопада 2020 р.); «Актуальні проблеми запобігання корупції» (м. Харків, 14 квітня 2021 р.); «Теорія та практика сучасної юриспруденції» (м. Харків, 30 квітня 2021 р.); «Форми (джерела) права» (м. Харків, 20–21 травня 2021 р.); «Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців» (м. Харків, 29 травня 2021 р.); «Юридична осінь 2022» (м. Харків, 17 листопада 2022 р.); «Актуальні проблеми протидії злочинності та корупції» (м. Харків, 17 лютого 2023 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувача. Основні теоретичні положення та висновки, сформульовані у дослідженні, викладено у тринадцяти наукових працях, з яких п'ять – у наукових фахових виданнях України, вісім – у збірниках матеріалів наукових конференцій, круглого столу.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Федоров О.В. Розуміння явища злочинності: від догматичних поглядів до наукових теорій. *Теорія і практика правознавства*. 2021. Вип. 2 (20). С. 225–239. doi: 10.21564/10.21564/2225-6555.2021.2.239724.

2. Федоров О.В. Методологічне значення інформації для розробки заходів запобігання злочинності в системі інформаційного суспільства. *Теорія та практика правознавства*. 2022. № 67. С. 67–81. doi: 10.21564/2225-6555.2022.21.257776.

3. Федоров О.В. Системний аналіз кримінологічної науки з метою вдосконалення інформаційних методик вивчення злочинності. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 10(24). С. 81–90. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-10\(24\)](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-10(24)).

4. Федоров О.В. Застосування системного підходу у розробці та використанні інформаційних методик вивчення злочинності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 425–429. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.68>.

5. Федоров О.В. Технології «Штучного інтелекту» у правоохоронній діяльності: досягнення, проблеми, перспективи використання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 7. С. 401–406. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/94>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Федоров О.В. Цифрова юриспруденція в умовах цифрової економіки України. *Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права*: зб. матеріалів Четвертої всеукр. Наук.-практ. конф. (м. Львів, 12 листоп. 2020 р.). Л.: юрид. ф-т Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2020. С. 146–148. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/zbirnyk_4_konf._LVIV.pdf.

2. Федоров О.В. Застосування технологій штучного інтелекту у системі кримінального аналізу RICAS. *Злочинці і жертви злочинів в: матеріали ХХ всеукр. наук. конф. з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Харків, 16 листоп. 2020 р.)*. Харків, 2020. С. 673–676.

3. Федоров О.В. Латентність корупції та заходи її запобігання в сучасних умовах України. *Актуальні проблеми запобігання корупції*: зб. матеріалів

Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Харків, 14 квіт. 2021 р.). Харків : Юрайт, 2021. С. 482–484. URL: http://criminology.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/zbirnik_14-kvitnya-2021.pdf.

4. Федоров О.В. Перспективи кримінологічної інформації в умовах цифрового суспільства та економіки України. *Теорія та практика сучасної юриспруденції* : зб. матеріалів XXVII наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 квіт. 2021 р.). Харків, 2021. С. 182–184.

5. Федоров О.В. Інформаційні методики дослідження злочинності. *Джерела права в наукових юридичних дослідженнях* : тези доп. аспірант. кругл. столу за курсом «Форми (джерела) права» (м. Харків, 20–21 трав. 2021 р.). Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2021. С. 115–118.

6. Федоров О.В. Злочинність у сфері трудових відносин. *Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців*: матеріали всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. іноз. мовами (м. Харків, 27 травня 2021р.). Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2021. С. 73–75

7. Федоров О.В. Особливості злочинності та заходів її запобігання в Україні у зв'язку із повномасштабною агресією рф. *Юридична осінь 2022* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (м. Харків, 17 листоп. 2022 р.). Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2022. С. 211–212. URL.: <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/>.

8. Федоров О.В. Антикорупційне реформування системи держави Україна. *Актуальні проблеми протидії злочинності та корупції* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 лют. 2023 р.). Харків : Юрайт, 2023. С. 259–261.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію виконано українською мовою, з належним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження – науковий.

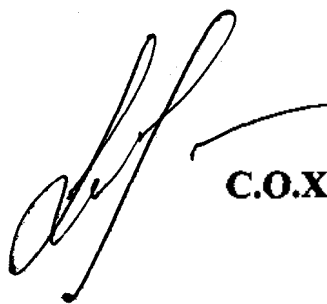
Загальний висновок. Дисертація Федорова О.В. «Інформаційні методики дослідження злочинності» є кваліфікаційною науковою роботою,

містить нові науково обґрунтовані результати, які вирішують конкретне наукове завдання з отримання результатів у вигляді наукових висновків щодо вдосконалення практики застосування інформаційних методик дослідження злочинності при реалізації антикриміногенних заходів та у кримінологічних пошуках.

Дисертація є самостійною науковою працею, яку виконано з дотриманням академічної доброчесності. Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані автором самостійно й обґрунтовані на підставі особистих досліджень.

Дисертація Федорова Олега Володимировича на тему «Інформаційні методики дослідження злочинності» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та може бути подана до разової ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Головуючий на засіданні:
завідувач кафедри кримінально-правової
політики Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор**

С.О.Харитонов

11 березня 2024 р.

